

مونږ ته څه کول په کار دي؟

يوځل بيا خپل سلامونه او نيکي هيلی درنو لوستونکو او عاليقدر شاعر او ليکوال بناغلی عبدالباري جهاني ته وړاندی کوم.

ما ستاسی ليکنه د (مور به څه کوو؟) تر سرليک لاندی ولوسته او دهغه په هکله می لنډه ليکنه درلوده چې تاسی او درنو وطنوالو ته می وړاندی کړه. دادی د نورليکوالو او وطنوالو د يادونو او ملاحظو سره په بعضی برخو او ټکو تاکيد کول او تاسو سره خپل تصور او اند شريکول غواړم:

تاسی ته معلومه ده چې زمونږ هيواد د پردو د کښالو د زور وهلو ميدان گرځيدلی. په افغانستان کې تر اوسه داسی رهبري او زعامت نه دی منځ ته راغلی چې د افغانستان د مصالحو او منافعو په لومړيتوب ورکولو زمونږ هيواد د پردو د جنگ له ميدانه خلاص او د وطن او زمونږ د ټولنی اولويتونو ته اولويت ورکړي. ددی کار لپاره زمونږ هلو ځلو ته اړتيا شته او ددی کار لپاره د بنه نيت سره لازمه پوهه هم پکار ده. په ټولو ټولنيزو پديدو کې ډير عوامل تاثیر لری. په دی پديدو کې بعضی عوامل اصلی او ټاکونکی دی او بعضی فرعی وی. د افغانستان د موجوديت به د بعضی مبصرينو او محليلينو له نظره د سترو استعماری قدرتونو او بيا دهغه نه وروسته د سړی جگړی په دوران کې د سترو ځواکونو تر منځ د يو حایل د شته والی نتيجه بولی خو دا هيواد او دا خلک خپل تاريخ، خپل افتخارات او د آزادی خواهی جوهر، خټه او بنسټ لري، چې دا هيواد منځ ته راغلی، موجوديت او ان شاء الله - پايښت به لری.

داسی هندی مؤرخين شته چې د افغانستان د استقلال مسأله د پورتنی تحليل په اساس بولی او دا انځور هم چې بناغلی جهانی صاحب به خپله ليکنه کې ورته اشاره کوی په يو ډول ددی مفکوری غير مستقيم تاکيد دی چې په يو ډول د افغانستان د خلکو د مبارزو او هلو ځلو عوامل او د آزادی خواهی د بنسټ او اساس کم رنگول هم تعبیردای شی.

به هر صورت مونږ په دی باور يو چې افغان ولس خپل آزادی او افتخارات د قربانيو په ورکولو او سربښدونه ساتلی او ساتی به بی.

در روسانو او د کمونيزم د استعمار په وخت کې به افغانانو ته بهرنی مرستی خپل ځای او مقام لری خو د افغانستان د خلکو مبارزی تعيینونکی او اصلی بولم.

په يقين ویلی شم د افغانستان تجزيه د پاکستان او دایران تجزيه ده. زه په دی باور يم چې د افغانستان خلک به سره يوځای وی. مونږ وليدل چې د روسی (شوروی) د استعمار په آخرو کې په افغانستان کې د ناخلفو او مجهول الهویه افراد په سر باندی ډیری ستری مادی پانگی واچول شوی چې افغانستان تجزيه کړی او روسان په شمال ولایاتو کې خپل موجوديت (ستون پنجم) وساتی. خو دسترو پانگی اچونو سره سره کامیاب نه شول. د افغانستان د تجزیې او د تشنج د حالت د ساتلو اوسنی هلی ځلی د مغرضينو او وطن فروشان د بقا او امید مرجع گرځيدلی چې په يقينی ډول داسی مغرضانه هیلې به د خاوری سره برابر او گور ته به بی یوسی.

هو داسی عناصر شته چې خپل قوت د فردو د پوځی ځواکونو په موجوديت کې گوري او د خپلو خبرو زور د پرود د مټ په زور بيانول غواړی. خو مونږ په دی باور يو چې هغه به کيږی چې افغان ملت يې غواړی. اما دا ددی مانا نه ده چې داخبر او ناخلفو او دښمنانو د تجزیې ناری سوری او کوکاري دی ساده ونيول شی او دی خبری ته دی پام ونه شی. ريښتیا خو داده چې داسی تفرقو ته د يو بل عامل او هدف لپاره هم لمن وهل کيږی. هغه داچه اسلامی وحدت باید په قومی وحدت مات کړای شی او قومی وحدت باید د دینی وحدت په مقابل کې ودرول شی. د عربی او اسلامی هیوادو په تاریخ کې داسی څپو ته په واروار لمن وهل شوی. دا څه تازه خبره او تدبير نه دی او دا يو اوږد بحث بولم. د ويلو وړ گڼم چې مغرض، مفسد د پردو نوکرانو او د وطن د عزت اود ناموس د دښمنانو شمير زیات نه دی اما په يو منظم کار د افغانستان د تباهی لپاره کار کوی. دا بی هوپته او کاذب شخصیتونه د کوم قوم او سیمی نمایندگان هم ندی.

د تأسف خبر ده چه مصلح او خير خواه عناصر او ددی وطن خير خواه بچيان چې کافی قوت او همت هم لری مؤثر

دپانو شميره: له ۱ تر ۴

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادښت: دلپکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په څير و لولئ

کار نه کوی او دا خس او خاشاک د افغانستان د تجزیه کوکاري په لور اواز پورته کوی او خپله بی عزتی په افتخار اواز جگړی او په دا بی عزتی هم نه شرمیږی. دا انسان مسخه شوی او په بی عزتی او حرام نمکی افتخار کوی. حقوقی اساس دی چې **اقرار حجت قاصره په مُقَر دی**. هغه څوک چې تأکید لری دا وطن افتخار، تاریخ او عزت نه لری په واقعیت کې دوی د خپل ځان په هکله چې عزت، افتخار او تاریخ نه لری او نه لرو – غریبږی او اقرار کوی. مونږ ته په کار ده چې دوی په یو موټی کیدو افساء او دخلکو نه تجرید کړو.

په حقوقو کې یوه اصطلاح ده (فضولی بیع او شراء، فضولی تجارت، فضول تاجر). فضولی تجارت هماغه تجارت ته ویلی کیږی چې څوک د بل په مال کې د مالک د اجازی نه پرته ملکیتی تصرف وکړی. دبل چا مال بازار ته وړاندی کړی او تجارت پری وکړی. دا تاجرته فضولی تاجر او دی تجارت ته چې زه ورته فضولی سیاسی تاجر وایم. فضولی تاجر ویل کیږی. داسی تجارت له سره خطاء او غیر قانونی دی. هو په یقینی توگه ویلی شم چې دا سیاسی تاجران د کوم قوم او ولایت او اقلیت او یا اکثریت نمایندگانه نه دی او نه وه. به یقینی ډول ویلی شم چې اصول یا انسانی دی او یا غیر انسانی دی. که څوک ظلم کوی او غیر انسانی اصول عملی کوی دلته اقلیت او اکثریت نه شی مطرح کیدای. د ظالم او مظلوم د جابر او جبر شوی سوال مطرح دی. ددی لپاره چې دا فضولی د خلکو په وینو سیاسی تاجران دا مشروعیت پیدا کړی چې د چا د او د کوم قوم په نامه وغریبږی باید په یوویشتمی پیری کې قومی صندوقونه کیښودل شی چې دا کار له سره جواز نه لری.

دوی سیاسی تاجران اود پرود نوکران دي او یا هم شخصی مشکل او روانی تکلیف لری. دا حالت د افراط او تقریط نه پرته د تدبیر او حل وړ دی. دامسایل باید توضیح او تشریح او دا سیاسیت چې د افغانستان د ورونو قومونو د وینو او بدبختیو تاجران دي باید دخلکو نه تجرید کړای شی.

په تأسف سره ویلی شم چې ددی سیاسی تاجرانو لپاره اوسنی حاکمیت د ځان د بقاء او دمؤقت درد سر دلیری کولو لپاره زمینه برابره کړی او کوی یی. حق، امتیاز او جزیه ورکوي. زمونږ دپردو نه گپله نه شته. په دی کې هیڅ شک نه شته چې پردی او په سر کې د پاکستان اصلی پالیسی میکران د افغانستان د خلکو په وینو او غوښو خپل وطن آباد او خپل جیبونه یی بک او لیا دکوی. د پردو او مغرضو همسایه هیوادونو نوکران او اجنتان او په خاص او فعاله ډول د پاکستان کادری امکانات په افغانستان کې همدا اوس هم زیاد دی او په لوړو دولتی مقاماتو کې او د افغانستان په تمامو ولایاتو او محلاتو کې عملا قومندانان او خراب کاره ځواکونه لری. ډیر ځلی د افغانستان د اوسنی اداری د مسلح مخالف ځواکونو نه د هغوی د غوښتنی، موافقی او عدم موافقی نه پرته په عمل کې پاکستان او د افغانستان دښمنان د خپلو اهدافو د تحقق لپاره پکارولی او پکاروی.

هو افغانستان یوه د نړی نه بیله کومه جزیره او یا زمکه نه ده چې هرڅه په خپله په مستقله توگه وکړی او د نړی نه به بی نیازه وی. مونږ نړی او نړی مونږ ته اړتیا لری.

هودنړی هیڅ هیواد که چیری خپله ټوله بودیجه هم په امنیت مصرفه کړی په مستقله او توگه خپله دفاع نه شی کولای. زمونږ نړی او انسانی ټولنه د مشخصو تعریف شوو همکاریو او لاس ورکونی ته اړتیا لری.

هو افغانستان باید نړی ته د خطر منبع نه وی. هو د افغانستان د غمیزی حل باید پرودو ته د امتیاز ورکولو او د افغانستان د تمامیت د مخاطری اچولو په بیه نه وی او نشی کیدای.

هو بهرنیان د خپلو اهدافو لپاره کارکوی او دا یوه نورماله خبر ده. خو دا چې افغانان او افغانی حاکمیت او یا په حاکمیت کې افراد په عمل کې د پردو لپاره کار کوی نورماله خبر نه ده. ځنگه وشی چې افغانی سیاسی ځواکونه او قوتونه د افغانستان منافعو او گټو ته **د لومړیتوب** ورکولو پر بنسټ د پردو د اهدافو د تحقق وسیله نه شی؟

په تأسف د کابل حکومت په دی برخه کې پاتی راغلی او د عمل ابتکاری یی له لاسه ورکړی او ډیر ضعیف عمل کوی او ضعیف عمل یی کړی دی. وینو چې ډیر ځلی دا اداره څه د ویلو لپاره نه لری او یا هم التقاطی، مقطعی او لنډمهاله کرنلاری او مؤقتی تدابیر لری. په ډیر موارد کې متأسفانه د وقایوی تدابیرو نه اصلا خبر نه شته. دولتداری په ډیر ضعیفو اصولو او بی تجربه کرنلارو ولاړه ده. استدلال ضعیف او در عصر ځوابگوی نه دی. د کنترول، ټکس، د مستهلکینو د دفاع مؤسسی او سیستمونه یا خو له سره نه شته او یا هم ډیر ضعیف کار کوی. د قانون حاکمیت لا تراوسه د اداری حاکمانو په ځای حاکمیت نه لری.

په تیرو دری لسيزو کې او په دی وروستیو لسو کلو کې زیاد امکانات له لاسه ولاړل. بهرنی مرستی په عمدی ډول او یا د بی کفایتی مسؤلینو او ضعیفو بیکاره قوانینو په لرولو ضایع شوی. شواهد او قراین په واضح ډول ښکاره کوی چې په ډیرو مواردو کې حد اقل غټ او **ستر حق السکوتونه** اخیستل شوی دی.

اداری فساد د نادرسته قوانینو، د سیستم د نه فعالیتو او د غلط کادری سیاسیت سره په مستقیمه توگه اړه لری. دا حاکمیت په اوسنی کادری سیاسیت او دی قوانینو نه شی کولای اداری فساد له منځه یوسی.

په هغه نظام کې چه سیاسی اراده د قانون د تطبیق لپاره نه وی. په هغه نظام کې چې سیاست په عدالت کې مداخله کوی. په هغه نظام کې چې سیاسی پستونه د مصلحتونو، معاملو او غیرستندردو اصولو پر بنیاد ویشل کیږی. په هغه نظام کې چې مسلکی کادر د سیاسی ملاحظاتو په اساس عزل او نصب کیږی. په هغه نظام کې چې د آزاد اقتصاد

بازار په وحشی ډول اود قانون د نظر نه پرته عملی کوی، په هغه اقتصادی نظام کې چې رقابتي امکانات نه وی و مافیایی انحصاری سیستم فعال وی او عمل کوی. په هغه نظام کې چې بهرنی گټی د وطنی گټو نه لوری شمیرل کیږی. په هغه نظام کې چې د سیاسی روغی جوړی مفهوم د رشوت او چوکی ورکولو او پناهندگی ورکولوباندی خلاصه کرای شی او په هغه نظام کې چې ..... داسی نظام د خلکو په درد نه خوری او د مسایلو اومطروحه مسایلو دحل توان او قوت نه لری. مسلکی پوهه او سیاسی اتوریته نظام ته د امورو دحل قوت او توان ورکوی. د پردو د توپ او ټانک په زور نظام ته اتوریته ورکول گران او ناشد کار دی.

هو کادری سیاسیت او د قانون حاکمیت، د سیستم فعالیت او نه فعالیتدل په نیغه او مستقیمه توگه په امنیت تأثیر لری. زمونږ خلک فقیر او په دی دیرشو کلو کې یی ډیری قربانی ورکری. هو زمونږ خلک به بیسواده وی خو پوره هوښیار او سیاسی شعور او سیاسی سواد یی ډیر لور دی. په عدالت ایمان لری او دا نظام خپل نه گنی. ددی عوامل باید وځیرل شی. ددی خبری اساس میندل دومره سخت کار هم نه دی. په یقینی ډول ویلی شم چې په افغانستان کې د افغانانو اهداف او د همسایگانو او بعضی نړیوالو ځواکونه اهداف او برنامی په بعضی مواردو کې توافق او په بعضی مواردو کې تضاد او تقابل لری.

په کار ده چې افغانان سره متحد او حرکت وکری، ناستی او ولاری وشي او د متحد پلانفورم او متحدی جبهی لپاره په پوره متانت او درایت، په پوره پوهی او د تیرو تجارو څخه په گټه اخیستو کار وشي.

په کار ده چې په یو وسیع پلانفورم او جبهی، د افغانستان د نجات او خلاصون د جرگی او تشکل په جوړولو کار وشي. دا پلانفورم باید د متحدو اهدافو د ټاکلو په اساس او بنیاد ولاړ وی. محدود حزبی او گروهی تشکلات دا کار نه شی کولای. له مخه تعیین شوی زعامت اوله مخه تصویب شوی نسخی دا کار نه شی کولای. د نسخو مسودی او افراد خلکو ته د وړاندیز په توگه وړاندی کول منلی شو اما په دی برخه کې په پوره دقت او احتیاط عمل ته اړتیا شته. د برنامو او کرنلارو وړاندی کول په کار دی چه هغه د خلکو لخوا نهایی کرای شی. د نجات د میکانیزمو د طرحو وړاندی کول پکار دی نه د خلکو په ځای د یو څو غیر منتخبو افرادو فیصله.

د خلکو ارادی ته احترام او اساس گړخول په کار دی نه داچه زما په پیشنهاد دی زعامت او رهبری تعیین کرای شی. د ډیر لنډ او ضروری مودی لپاره مؤقت سیستمونه او میکانیزم جوړول پکار دی، نه دا چې په دی ډول د لوټمار د تعویض لپاره کار وشي. او د افغانستان خلک که پرون یو لوټول سبا به یی بل لوټوی، وهی او ټکوی. خلک نور ددی لوبو څخه ستړی شوی او همدا وجه ده چې اعتماد مشکل بریښی.

مونږ باید داسی میکانیزم او داسی تگلاری مخکی او تسوید او خلکو ته د تصویب او نهایی کولو لپاره وړاندی شی، چې سیاسیت واقعا عبادت شی او حاکمین د خلکو خدمت گار. دا تضمینونه باید د میکانیزم د جوړولو په وخت کې په ښکاره ډول ټولو خواو ته د اعتبار وړ وی.

دا چې زه بی خاین بولم او هغه بل یی صادق او اتلوال، داچه زه به څوک د څه مودی لپاره د جرگی نه بندوم او څوک به ملی قهرمان او څوک به ملی خاین بولی، او داچي کوم حزب خاین حزب، او کوم خدمتگار او ددی تمیز قاضی به څوک وی؟ او چاته به دا حق د تمیز ورکول کیږی باید د میکانیزم په جوړولو کار وشي.

د مطلق عدالت تأمین په دی نری کې ممکن نه دی. مونږ د نسبی عدالت نه خبری کوو. مثال راوړم: په شرقی اروپا کې د کمونیزم د سقوط نه وروسته داسی قوانین پاس او تصویب شول چې د نسبی او ممکن عدالت د تأمین پر بنیاد ولاړ وه.

زما په اند په اوسنی نری کې د حاکمیت مشروعیت او د نسخو د مشروعیت تر لاسه کول د خلکو له ځواکدای شی. دا مشروعیت د خلکو ته د انتصابی افرادو په وسیله دحل اساسی لار نه وینم.

په دی همدی اړه ستاسی پام د جرگو اساس او بنیاد ته اړوم چې یو غیر انتخابی او د طبیعی اتوریته خاوندانو څخه تشکل مومی.

د افغانستان په ۳۰ تیرو کلو کې هر څوک یو داغ لری. داچي کوم داغ عمده او کوم غیر عمده دی او داسی د سپین کتاب لرونکی خاوندان به له کومه شی په خپل ذات کې سوال دی. خو چاره نشته.

لدی کبله تأکید کوم چې جوړه، روغه، ناسته، جرگه، کنفرانس او سیمینارونه او د نجات جرگه هم باید په هیڅ توگه د خلکو ریښتی اراده تعویض نه کری. دا جرگی، ناستی او ټولنی په دی مانا هم نه دی چې یو دی بل ته د خپلو نسخو نه تیر شی او تمام دی تمام ومنی چې تور سپین او سپین تور دی، چې همغږی او هم آوازه شو. او جوړه وشي. داسی جوړه او روغه جوړه روغه نه دی. متأسفانه په تیرو لسو کلو کې روغه جوړه په همدی مانا معامله شوی چې اورمهالی حل نه دی.

زه په دی باوری یم په گدکور کې د مشترک او گد ژوند پر اصولو توافق دی. خو دا چې کومه لار او له کومی نسخی نه باید کار واخیستل شی دا تصمیم به ملت نیسی. هو په دی برخه کې یو سلسله سره خطوط او اصول شته چه هغه نه تیریدل ممکن نه دی. دا دسولی او نجات جرگه کولای شی دا سره خطوط روښانه کری اما د عمومی نسخو او داچه څوک به دانسخی عملی کوی او د کوم گوند، سازمان، جمعیت او سیاسی حرکت او فرد نسخه او یا نسخی د منلو وړ دی ددی موضوع تصمیم باید ملت ونیسی.

د یادولو وړ گڼم چې په دی برخه کې د نورو هیواد او ټولنو د تجاریو څخه هم گټه اخیستل پکار دی. د مثال په توگه د نورو تدابیرو سره سره مثلاً په کادری برخه کې په شرقی اروپا کې کله چې کمونستی سیستم سقوط وکړ نو د دی هیوانو کې تصمیم ونيول شو او قانون پاس شو چې مثلاً تر ریاست پوری چې چا د ظالم سیستم په اداره کې کار کړی وه په نوی نظام کې مثلاً تر ۵ نه تر ۷ کلو پوری نشی کولای په داسی لور دولتی پست کې توظیف شی. اما په افغانستان کې داسی نه وه. که دی چاته او مافیایی سیستم او حلقانو ته په اصطلاح د استادی نقل ایښی وای او د تسلیمی سر دی ټیټ کړای وای نو بیا تا سره چا کار نه درلود، ته بیا خپله هر کاره وی او مقام درکول کیده. که دی مافیایی حلقانو ته تعظیم او تعهد نه لرو نو بیا د جنایت کارانو په لست کې وی، محاکمی او ترور تحدیدولی او تحدیدی.

شنی، سری ، راسته او چپه ټاپی خو هر چا په خپل جیب کې لرلی او لری چې منطق یی خلاص شی نو بیا یی راباسی او وهل خوی یی هم ساده کار وه او دی. نه پوهیږم دا به تر کله دوام کوی؟ رینتیا ده چې مونږ هر یو خپل لمړیتوبونه، اولویتونه، علاقمندی او سمپی لرو. دا یوه نورماله او ددرک وړ خبر ده. خو د وطن او خلکو د منافعو او گټو سمپتی، لمړیتوب او اولویتونه باید اولویت ولری او په یو پراخ زړه ، متانت او پایداری باید د هغه لپاره کار وشی. په دی برخه کې باید د افغانستان د خلکو تریخ او زړه ماتونکی تجارب چې هر چا پری سیاسی تجارت وکړ هم په نظر کې ونيول شی.

زمونږ خلک هر د خیر اوږدی شوی لاس ته هم په شک او تردید گوری چې د فهم وړ هم ده. هو تاکید کول غواړم چې اهداف، نسخی او کړنلاری باید مسوده او ملت ته باید د نهایی کولول لپاره وړاندی شی. هو پکار ده چې د ورته او د مشابهو حرکتونو او پلارتفورمونو سره باید اړیکی کلکی شی او کارونه سر هماهنگ او کواوردینه شی.

زه په دی باور یم چې داسی ځواکونه اوس په وطن او بهر کې شته چې نیک تفاهم، کار او هماهنگی ته اړتیا لری. په دی برخه کې په زعامت او مشری زیاد متمرکز کیدل او جگړی سره کول د حرکتونو بڼه علامه او د اخلاص علامه نه ده.

هو الله تعالی فرمایي: ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیر ما بانفسهم – خدای هم نه بدلوی حال دهغه قوم- څوچې خپل حالت بدل نه کړی په خپله.

نومونږ ته څه کول په کار دي؟ او مونږ به څه کوو؟

مونږ ته پکار دی چې ناامیده، غیر فعال ، عاطل او باطل نه اوسو.

مونږ ته په کار ده چې یواځی انتقاد کوونکي او گوته نیوونکي نه اوسو.

مونږ ته په کار ده چې دانتقاد او نیوکی سره خپله نسخه او د حل لاره وړاندی او مطرح کړو.

مونږ ته په کار ده چې په حتمی ډول په هرڅه کې تور او دپردو لاس و نه لټوو.

مونږ ته په کار ده چې د دښمن د لټولو په ځای دوست ولټوو. ځان جمع، جور او قوت کړو.

مونږ ته په کار ده د سیستم د وړانولو په ځای سیستم ساز او د سیستم د روغونی لپاره په ټول قوت کار وکړو.

مونږ ته په کار ده چې په الله تعالی توکل او خپل رسالت اداء کړو. من ته د معین ناراضی والی سره رضایت او د خیر د کار په کولو کې الله تعالی ته ځان سپارل پکار دی. من طریق سعی می آرم بجاء – لیس للانسان الی ما سعی!

هو مونږ ته په کار ده چې عفو او گذشت ولرو اما هیڅ کله له یاده ونباسو.

درونداو پیاوړی لیکوال او د وطن د ویاړ بچی بناغلی عبدالباری جهانی ستاسی د نیک نظر او هلو ځلو پلویان یو. الله مو لره.

و ما علینا الا البلاغ المبین. دوکتور صلاح الدین سعیدی – سعید افغانی

Email: strategicstudies@yahoo.com

د پاڼو شمیره: له ۴ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درېت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادښت: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ